

**יסודות
בעבודת
השם**

**פסח - ב'
אכילת מצה**

קונטרס
"יסודות בעבודת ה'"
פסח - ב'

משיעורי הרה"ג
ר' אהרן רובינפלד
שליט"א
בעהמ"ח ספרי
"תורת הקנינים"
"תורת המצוה"
ניסן תשע"ג
יצא לאור:
ניסן תשע"ה

לכל ענייני הקונטרס

להתקשר - באר"י:

058-3202693

ניו יארק:

845-239-7108

לאנדאן:

07930-196425

אנטווערפן:

0485-683303

או באימיל:

yesoidos@gmail.com

עימוד:

(+972-)054-8531131

מצות אכילת מצה

תוכן המאמר

- א. מהות חג הפסח
- ב. מעלת וקדושת המצה
- ג. עבודת האכילה בכלל ובפסח בפרט
- ד. קדושת המצה היפך מקליפת מצרים

מהות חג הפסח

אל אביו בקשר טבעי, כמו כן קיים קשר בר קיימא ביננו ובין אבינו שבשמים, וגם אם נתרחק חלילה, עדיין יחול עלינו התואר: "בני בכורי ישראל", וכשיטת: "בין כך ובין כך קרויים בנים", וראיה לדבר, כי במצרים היו ישראל שקועים במ"ט שערי טומאה, בבחינת: "ואת ערום ועריה", ולמרות כך נקראו בניו של מקום.

כפי המקובל לנו מרבנותה"ק, בהגיע חג הפסח חוזר וניאור אותנו אור שהיה בשעת הנס, ואם כן, מתעוררת מדי שנה בשנה אמירתו של השי"ת: "בני בכורי ישראל", ונשפע מן השמים בימים נעלים אלו התחדשות עצומה בבניית הקשר ביננו ובין השי"ת, בין בכלל - לכל בית ישראל, ובין בפרט - לכל יחיד ויחיד, והזמן גרמא לבסס ולחזק את ההתקשרות של כל יהודי עם אביו

חג הפסח -

חיזוק הקשר ביננו ובין השי"ת

אמרו חכמינו ז"ל: "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו, כאילו הוא יצא ממצרים". וידוע מספרי הקודש, כי כל האורות והשפעות שהיו בימים ההם, מתעוררים מחדש בזמן הזה מדי שנה בשנה בהגיע החג הקדוש.

אחד הדברים המיוחדים והנפלאים שאירעו בעת יציאת מצרים הינו הקשר האמיץ והחזק שנרקם אז בין בני ישראל לאבינו שבשמים. קשר זה נעשה לקשר של קיימא כאשר גילה השי"ת את חיבתו ואמר: "בני בכורי ישראל". בכך הראה השי"ת, כי קיים ביננו ובינו קשר של אב ובנו, אשר אינו מתנתק בכל מצב שהוא. וכשם שאף כאשר הבן מתרחק מאביו, גם אם יתרחק מרחק עצום מאוד, עדיין מקושר הוא

ואין לו לעצמו כלום, וכבן המאמין ביכולותיו של אביו.

והנה הלא ידוע ומפורסם, כי חג הפסח הוא חג האמונה, ופסח הוא זמן מיוחד בו נשפע מן השמים אמונה בה' במידה גדושה לכל בני ישראל. וכמו שבמצרים השפיע ה' אמונה רבה על ידי הניסים והנפלאות אשר עשה בשידוד מערכות הטבע, וכמו שנאמר: "למען שתי אותותי אלה בקרבך", ועל ידי כך תתחזק האמונה וההכרה בה', וכהמשך הכתוב: "ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים... וידעתם כי אני ה'", עד אשר הגיעו ביום השביעי של חג הפסח לאמונה רבה, שנאמר: "ויאמינו בה' ובמשה עבדו", כן מתעורר ענין זה מחדש בכל שנה ושנה, והימים הללו מסוגלים לאמונה שלימה בהשי"ת באופן מיוחד.

הנה כי כן, כאשר בחג הפסח מתחזקת האמונה וההכרה הברורה בה', אזי מתחזקת הדביקות וההתקשרות בה', אשר כאמור היא תוצאה ישירה של מידת האמונה, ובכח האמונה שזוכה כל יהודי בליל הקדוש, יכול הוא להתקשר עם השי"ת כבן המקושר עם אביו, ולבקש "משכני אחרין נרוצה".

יתר על כך, מובא בשם הגה"ק בעל "חתם סופר" זי"ע כי ענין

שבשמים, שתהיה איתנה ויציבה, אשר על ידה ובכוחה יוכל לעמוד איתן נגד רוחות מצויות ורוחות שאינן מצויות אשר מביא היצה"ר.

התוצאה מחיזוק הקשר שבין כל יהודי לאביו שבשמים היא, שירגיש בקרבו התעוררות עצומה לקרבת אלוקים, ומאליו ימשך אחר השי"ת והדביקות בו, בבחינת: "ואתם הדבקים בה' אלוקיכם, חיים כולכם היום", וכפי שהיה בשעת יציאת מצרים, שאחר שאמר השי"ת: "בני בכורי ישראל", נוצר הקשר האמין בין בני ישראל לאבינו שבשמים, וחשו בתוכם משיכה טבעית אל השי"ת כמשיכת הבן אחר אביו, עד שהתחננו ואמרו מפנימיות לבם: "משכני אחרין נרוצה".

ע"י אמונה תמה בה'
יתקשר וידבק בהשי"ת

ענין זה מובן היטב, על פי מה שאמרנו כבר, כי הדבקות בה' וההתקשרות עמו תלויה מאוד מאוד באמונה בה'. כי אם מאמין הוא בידעה חזקה וברורה, שכל המאורעות הנעשות עמו, מכוונות ממעל, וכל מה דעביד רחמנא בין לטוב ובין להיפך, בין ברוחניות ובין בגשמיות, מקורם מלמעלה, ולכל דבר ודבר יש סיבה ברורה, אז ביכולתו להדבק בה' במידה רבה, ולהיכרך אחריו, בידעו כי הכל מאתו,

גם בברכת "אשר גאלנו" הנאמרת בליל הקדוש, ניתן להבחין בחשיבותה המיוחדת של אכילת המצה, כי בנוסף לטובת המקום עלינו: "אשר גאלנו וגאל את אבותינו", אנו גם מודים להשי"ת בהודאה עצומה אשר: "הגיענו הלילה הזה לאכול בו מצה ומרור".

המורם מכל אלה, כי מצות אכילת מצה אינה ענין צדדי ופרט אחד ממצוות החג, אלא המצה הינה עיקר גדול במצוות הלילה, והשפעת האמונה בה' והדביקות בו ית' תלויה בכך.

גם בחלק ההלכה מודגש ענין המצה באופן מיוחד, ומדברי חז"ל וגאוני הדורות, נמצינו למדים כי בענין אכילת מצה ישנם כמה ענינים החלוקים זה מזה.

בליל הפסח מחויב כל אשר מזרע ישראל הוא לאכול כזית מצה מן התורה, ו"הכתוב קראו חובה". והגה"ק המהר"ל זי"ע חידש, כי כמה שמוסיפים לאכול מצה בליל הפסח, מקיימים יותר את מצות אכילת מצה, וגם אחר הכזית הראשון ניתן לקיים את המצוה הנפלאה בכל חתיכת מצה אשר מכניס האדם לפיו. בנוסף לכך, אמרו חז"ל, שעל האדם להשתדל שאכילת המצה תהיה לתיאבון, כדי שיאכל מצה טפי. בנוסף לענין אכילת מצה אשר נצטוונו בתורה, תיקנו לנו

המתעורר בכל שנה ושנה, אזי ההתעוררות המחודשת הינה ביתר תוקף מהזמן הראשון, ואם כן, ניתן לזכות בימים אלו לאמונה רבה בה' והתקשרות חזקה עמו במדרגה נעלית יותר ממדריגתם של בני ישראל בשעת יציאתם ממצרים.

אכילת מצה -

משרשי ועיקרי החג הקדוש

ענין הדביקות והקשר עם השי"ת שהוא משרשי ועיקרי החג הקדוש הזה, שייך אל מצות אכילת מצה, וכפי שיבואר להלן.

מסיבה זו, מצינו כי אכילת המצה תופסת מקום בראש, וכפי שניתן להיווכח שהתורה הק' אינה מכנה את החג הקדוש בשם "חג הגאולה" או "חג הפסח" כפי שרגילים אנו לומר, אלא התורה הקדושה מזכירה את החג בשם "חג המצות", הרי שהמצה היא מיסודי החג.

כמו כן, הצטוונו בתורה הקדושה: "את חג המצות תשמור", שהיא הוראה מיוחדת שעלינו לשמור את ענין המצה, וכמו שמצינו בשבת קודש, אשר ישנה חובת שמירה על יום השבת: "שמור את יום השבת". בנוסף לכך, מרומז בציווי: "את חג המצות תשמור" - שעלינו להמתין ולצפות לקיום מצוה נפלאה זו, מלשון "ואביו שמר את הדבר".

מראש חודש ניסן, כדי שיאכל את המצה בליל פסח לתיאבון במובן הפשוט והגשמי, כמו כן, עלינו להתעמק במצוה זו בטעמיה וברמזיה, כדי שנאכל את המצה בתיאבון הרוחני, בתיאבון דקדושה. וכמקובל מצדיקי הדורות זי"ע על לשון הפסוק: "בערב תאכלו מצות", שעלינו לאכול את המצות מתוך עריבות ונעימות. וענין זה שייך רק אם מעיינים ועוסקים בעמקות ובפנימיות המצוה, כי בכך נעשה האדם מקושר אל המצה, ואז יאכלנה "בערב" – מתוך עירבות ומתיקות נפלאה, אחר שזכה לעמוד על הענינים הטמונים בה.

ובבר הורה לנו על כך רבן גמליאל באמרו: "כל שלא אמר שלושה דברים הללו, לא יצא ידי חובתו", ואחד משלושת הדברים הוא "מצה, על שום מה...", הרי לנו, כי האוכל המצה ללא ידיעת טעמה, אינו יוצא ידי חובת המצוה, וברור לכל, כי בנוסף לטעם הפשוט, ראוי ונכון לדעת את שאר טעמיה ברמז ובסוד, וכל המרבה לעסוק בכך, הרי זה משובח.

חז"ל ענין נוסף לאכול כזית מצה של "אפיקומן", זכר לאכילת מצה שהיתה נאכלת עם קרבן הפסח, כמו שנאמר: "על מצות ומרורים יאכלוהו".

חוץ מעניני אכילת מצה בליל הפסח, הובא בפוסקים כי ישנו ענין נוסף של אכילת מצה משך כל ימי החג, וכמו שנאמר "שבעת ימים תאכל מצות", ואף שאין בכך חובה, מכל מקום יש בכך מצוה קיומית. הרי לנו, כי כל עניני החג, בין בחלק הפנימיות ובין בחלק ההלכה, סובבים והולכים סביב אכילת מצה.

ונכון לציין, כי בירושלמי מובא חידוש עצום, שבאכילת מצה, בנוסף לקיום מצות אכילת מצה, מקיימים גם בפועל מצות לא תעשה של: "לא תאכל חמץ", בכך שאוכלים מצה אשר נשתמרה מחימוץ.

אכילת מצה בתיאבון הרוחני

ואחר שראינו מעלת מצוה קדושה זו, ראוי ונכון לעסוק בימים הללו בביאור הפנימי של מצות אכילת מצה, וכמו שנהוג שאין אוכלים מצה

מעלת וקדושת המצה

מחליו, וציוו עליו הרופאים, כי בתקופה הראשונה יאכל מאכלים מסויימים המסייעים לרפואתו השלימה, וכן אסרו עליו לאכול מאכלים המזיקים לבריאותו, ואחר שיתרפא לגמרי, יוכל שוב לאכול כדרך כל בני האדם.

ובן מבואר בספה"ק, כי גלות מצרים היתה תקופת ההריון של העם היהודי, והגאולה ממצרים היתה כדוגמת הלידה, ולכן נחשב חג הפסח כיום הולדתו של עם ישראל. וכשם שאחר לידה צריך לדקדק ביותר במאכלי הוולד, ובדרך כלל אוכל הוא רק חלב אמו אשר עדיף ביותר עבור חיזוק גופו הרך, כמו כן, אחר לידת עם ישראל נצטוונו לאכול מצה שהיא "מיכלא דאסוותא" כדי לחזק אותנו, וכמו כן, הצטוונו להתרחק מחמץ שביכולתו להזיק.

עלינו להבין היטב את הקשר בין שני מאמרים קדושים הללו שבזוה"ק, ובמשמעותם של "מיכלא דאסוותא" ו"מיכלא דמהימנותא".

אכילת מצה - כאכילת קדשים

כדי להבין כל זאת, נקדים קצת אודות מעלת אכילת מצה, כפי המבואר בספרי החסידות.

מצה - "מיכלא דאסוותא

ומיכלא דמהימנותא"

אחר הדברים הללו, כאשר הראית לדעת כי המצה מעיקרי המועד היא, וידיעת טעמיה חשובה ונחוצה מאוד, עלינו לבאר את טיב מצוה זו ופנימיותה.

איתא בזוה"ק (פר' בא, ופר' תצוה) שהמצה מכונה "מיכלא דאסוותא", וכן "מיכלא דמהימנותא".

בנוסף לכך, ידועה הקושיה המובאת בזוה"ק (פר' בא) בשם רבי יהודה, שאם החמץ כה גרוע וחמור, אם כן, למה לא אסרה לנו התורה את אכילתו ולא ציוותה לנו להתרחק ממנו משך כל ימות השנה.

והנה בזוה"ק (שם פר' בא) תירץ, כי משל למה הדבר דומה, לעבד שהשתחרר מאדונו, ובכל שנה, בהגיע אותו זמן שזכה להשתחרר, נוהג הוא מנהגי חירות בעצמו להראות כי בן חורין הוא. ולכן, דווקא בימי הפסח בהם יצאנו מבית עבדים יש ענין להראות לכל כי בני חורין אנו, ולאכול את המצה המסמלת את חרותינו.

ובמקום אחר (פר' תצוה) תירץ, כי הדבר דומה לחולה אשר התרפא

ישראל תחתיו, ומקומו קדוש, בבחינת חצר אוהל מועד".

"בזה יש ליישב בפרשת בא (שם יג, ה), דכתיב: 'והיה כי יביאך את הארץ כו' ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה', דמשמע כי כל המצוות הנוהגות בפסח, הם דווקא בביאת הארץ, וזה תמוה, הלא המה המצוות התלויות בגוף, וגם במדבר נצטוו על קרבן פסח, וגם עתה בגלות נוהג חיוב אכילת מצה, אך לפי הנ"ל ניחא, כי גם עתה יכול לבוא לאותו בחינת ארץ ישראל, במקום שהוא עומד עתה, אם הוא אוכל בקדושה, בהכנה הראויה".

ובן מפורסמים דבריו הקדושים בקטע שלאחריו, וזו לשון קדשו: "מצות תאכל במקום קדוש". הנראה לרמז בזה גודל מעלות אכילת מצה, שהוא דומה קצת לאכילת קדשים. כי הנה כל המצות הם נעשים בגופו של האדם מבחוץ, אך מצות אכילת מצה ואכילת קדשים הם נכנסים בגופו של האדם בפנים, לכן נקראו קרבנות, שמקרכת את האדם ברפואת הנפש בפנימיות, כמ"ש (ויקרא א, יג) 'והקרב והכרעיים ירחץ במים'. וז"ש (שמות כט, לג) 'ואכלו אותם אשר כופר בהם', כי הם תועלת גדול לקדש את האדם בפנים, כמ"ש (תהילים קג, א) 'וכל קרבי את שם קדשו', כמ"ש חזו"ל (שבת מא.) 'הסיקו בפנים', כי

הנה, בזמן שבית המקדש היה קיים, היו לנו מצוות רבות שהיו תלויות באכילה, כאכילת קדשים, ביכורים, תרומות ומעשרות וכו', ואחר שבעוונותינו הרבים חרבה עירנו ושם בית מקדשנו, נותרה לנו מצוות אכילת מצה בליל פסח שהיא בזמן הזה כמעט המצוה היחידה התלויה באכילת דבר מאכל מסוים.

מספרי הקודש למדים אנו, כי אכילת מצה דומה לאכילת הקדשים, וכדבריו הידועים והמעוררים רשפי אש של הרה"ק בעל "תפארת שלמה" בספרו (לשבת הגדול) הכותב: "מצות תאכל במקום קדוש, בחצר אוהל מועד יאכלוה' (ויקרא ו, ט). לרמז, שיכין את עצמו קודם פסח, לקדש ולטהר את עצמו, להיות כלי מוכשר שיבא לתוכו המצה במקום קדוש, ואז: 'בחצר אוהל מועד יאכלוה' - שיהיה המקום שהוא עתה פה, כמו חצר אוהל מועד".

"זוה שנאמר בתרגום יונתן (שמות יט, ד): 'ואשא אתכם על כנפי נשרים' - כי בשעת עשיית הקרבן פסח במצרים היה העמוד הענן נושא אותם אל הר הבית, לעשות שם הקרבן פסח, ואח"כ היה מחזירים למצרים, ומשם יצאו למחרת הפסח. כמו כן עתה, באכילת מצה בכוונה נכונה, בקדושה ובטהרה, נתקפל בחינת ארץ

הקפידו יראי ה' להשקיע שעות על גבי שעות בענין השימור לשמה, והיו מוסיפים בענין זה הידורים רבים ומשמרת למשמרת, כדי שתוכל לחול על המצות קדושה רבה כקדושת הקדשים, ואז, אחר הכנה גדולה זו, כאשר יאכל האדם את המצה בליל פסח כראוי וכנכון, תזכך היא אותו, וגופו יתקדש ויטהר, וכשם שאכילת הקדשים היתה מכפרת לבעלים, שנאמר: "ואכלו אותם אשר כופר בהם", כמו כן זוכה כל יהודי לכפרה בעת אכילת המצה, וכדברי ה"תפארת שלמה", שהקרב והכרעיים ושאר האברים הפנימיים יהיו נרחצים על ידי המצה, ויתקדשו בקדושה של מעלה, ואז יתקיים בהם מקרא שכתוב: "ברכי נפשי את ה', וכל קרבי את שם קדשו".

"הא לחמא עניא" -

אור אלוקי השורה על המצה

זאת ועוד, הגה"ק בעל "חתם סופר" זי"ע כותב בדברי קדשו כמה פעמים בענין שינוי הגרסאות בקטע "הא לחמא עניא", שיש הגורסים "הא לחמא", ויש שאמרו שהגירסא הנכונה היא "כהא לחמא", כי אין לומר על המצה שאנו אוכלים "הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא", כי הרי לא אכלו מצה זו, ומכריע ה"חתם סופר" שאין צורך לגרוס "כהא", כי למרות שמצה זו אינה

נכנס בכל האברים הפנימיים לקדש ולטהר אותם".

"וגם ענין אכילת מצה הוא נקרא בזוה"ק (זוהר ב קפג): 'מיכלא דאסוותא', כי הוא רפואת הנפש בפנים, והוא גם כן תועלת לאדם, על ידי שמכיין את עצמו בהכנה דרבה בתשובה ומעשים טובים, שיהיה הגוף טהור ומוכן להכניס הקדושה בתוכו על ידי אכילת מצה. וז"ש 'מצות תאכל במקום קדוש' בהכנה הראויה, אז 'בחצר אוהל מועד יאכלוה' כמו אכילת קדשים בחצר אוהל מועד".

וראיה לדבר, כי הלא בבית המקדש היה אסור משך כל ימות השנה להביא חמץ [זולת שתי הלחם ולחמי תודה], וכמו שאמרו: "כל המנחות באות מצה", ורק מחוץ למקדש היה מותר לאכול חמץ, ומכאן ראה ברורה שבפסח מתקדש אף ביתו של היהודי כבית המקדש, ומאכליו הגשמיים מתעלים כקדושת הקדשים בבית, ולכן נאסרה לנו בימים הללו אכילת חמץ אף באכילת חולין, כדוגמת האכילה בבית המקדש.

דמיון נוסף ישנו ביניהם, כי כמו שהקרבתו היו חייבים להיעשות לשמה, ואם לא נעשה הקרבן לשמה, פיגול הוא לא ירצה, כמו כן, נצטוונו לאפות את המצות לשמה, ומסיבה זו

"שישו מעי, שישו, כמה שמות הקדושים נכנסו בכם, כמה מצוות קדושות נכנסו בכם, מצה, מרור, ד' כוסות, ואפיקומן". ופשוט וברור, כי אצל כל יהודי נכנסות בלילה הפסח מצוות קדושות אלו, ובני מעיו שבקרבם סופגים קדושה רבה, ובוודאי שאפשר לכוין על כך בעת תפלת "נשמת" באמירת התיבות: "וכל קרב וכליות יזמרו לשמך"... כי אחר ליל קדוש זה מזמרים אברי האדם הפנימיים שיר ושבחה לה' על המצוות אשר נכנסו בהם.

כמו כן, ידועים סיפורים ותיאורים על העבודה הקדושה והנשגבה של צדיקי הדורות בעת אכילת המצה אשר היתה נראית וניכרת לעין כל, עד שהגיעו למדרגת התפשטות הגשמיות, פשוטו כמשמעו. ומקובל בשם הרה"ק בעל "דברי חיים" מצאנו זי"ע, כי אליהו הנביא מקריב בכל שנה קרבן פסח, ומביאו לצדיקי הדור, ואכן, העידו על הרה"ק מצאנו, כי בשעה שאחז את כזית המצה הבחינו עליו, כי מחזיק היא את המצה כפי שמחזיקים דבר רותח, ובוודאי זכה אז לכך.

היוצא לנו מדבריהם הקדושים, כי על המצה שורה אור אלוקי וקדושת הקדשים שבבית המקדש, ואכילתה מקדשת ומטהרת את גוף האדם, ומגביהה אותו למעלה למעלה.

ממש מאותן מצות שהוציאו אבותינו ממצרים, אך ישנו דמיון רב ביניהן, כי הלא ידוע שמשירי המצה שהוציאו בני ישראל ממצרים אכלו ס"א סעודות, וטעמו בהן טעם מן, ושפע אז רוח אלקי שלושים יום על אותן מצות, ושפע קודש זה נשפע לנו מדי שנה על כזית המצה הנאכלת בליל פסח, ולכן אפשר לומר "הא לחמא עניא", כי אותה קדושה שחפפה על המצות של אבותינו, שורה גם על המצות שלנו.

ובכך מבאר ה"חתם סופר" את הסמיכות "כל דכפין ייתי ויכול", כי לכאורה קשה, איך יכול כל יהודי להזמין לביתו "כל דכפין", הלא ישנו גבול למצות שעל שולחנו, אלא, אחר שהזכיר "הא לחמא עניא" – שבמצות הללו ישנו שפע קודש ואור אלוקי השורה עליהן, ואם כן, הרי שהמצה הינה מאכל רוחני, וידוע שבעניני רוחניות אין גבול, וכמו שמצינו ש"מקום הארון אינו מן המדה", ובוודאי יהיה די מצות לכולם, ולכן יכול לומר "כל דכפין ייתי ויכול".

"וכל קרב וכליות יזמרו לשמך" – כי הכניסו מצוות רבות בליל פסח וידוע ומפורסם לכל, כי הרה"ק בעל "דברי חיים" מצאנו זי"ע היה מניח את ידיו על מעיו אחר עריכת הסדר, והיה אומר בשמחה גלויה :

עבודת האכילה בכלל ובפסה בפרט

"קדושת לוי" על הפסוק: "ואכלתם אכול ושבו" -
 אכול ושבו" והללתם את שם ה' א ..
 ולא יבושו עמי לעולם", שעצם
 האכילה והשביעה הינה עבודת ה',
 ולכן, אין שום בוש בכך שאוכלים,
 כיון שיש בעצם האכילה ענין של
 "והללתם את שם ה' אלקיכם".

מדריגה זו הינה מדריגת הצדיקים,
 אולם גם אנשים פשוטים עליהם
 לדעת מכך, ולהשתוקק להגיע
 למעלה זו, ולנגוע באפס קצהו של
 עבודה גדולה זו.

עבודת האכילה - להגביה את הניצוץ שבמאכל לשורשו העליון

ועדיין שומה עלינו להבין, מהי
 הכוונה שעצם האכילה היא עבודה,
 ומה הוא הענין אשר נדרש מהאדם
 לעשותו בעת אכילתו (בנוסף לזהירות
 היתירה שיכניס לפיו רק מאכלים כשרים
 ללא שום חשש ופקפוק) כדי שתיחשב
 אכילתו כעבודת ה'.

והכוונה בכך היא, על פי דברי
 האר"י הק' זי"ע, כי בכל דבר מאכל
 שורה ניצוץ הקדוש, אשר מקורו
 במאמר ה' שאמר בעת בריאת
 העולם, ודבריו של השי"ת הלא חיים
 וקיימים, וכמו שנאמר: "לעולם ה'
 דברך ניצב בשמים", וניצוץ קדוש זה

שהאכילה עצמה הינה עבודת ה'
 כדי לבאר הענין בטוב טעם
 ובבהירות עלינו להקדים ענין עבודת
 האכילה באופן כללי.

הקב"ה ברא את האדם באופן
 שחיותו תלויה באכילה, וללא אכילה
 ושתיה אין ביכלתו להתקיים.

פשוט וברור לכל, שהקב"ה היה
 יכול לברוא את האדם ללא צורך זה,
 אלא שכך עלתה במחשבתו, ורצונו
 היה שחיות האדם תהיה דווקא על
 ידי אכילה. כדי שידע, כי גם בענין
 האכילה ישנה עבודה שלמה, וגם
 בשעה שיהודי אוכל עליו להתבונן
 "מה ה' אלוקיך שואל מעמך".

המדריגה הפשוטה היא, שהאכילה
 הינה הכנה לעבודת ה', והיינו, שעל
 ידי שגופו ניזון כראוי ביכולתו
 ללמוד ולהתפלל ולקיים את רצון
 הבורא, ובשעת האכילה על האדם
 לחשוב שאוכל הוא כעת כדי
 שכוחותיו יתחזקו לצורך עבודת
 הבורא, ועל כך נאמר: "בכל דרכיך
 דעהו", אולם, אצל הצדיקים ישנו
 ענין גבוה יותר, שעצם אכילתם היא
 היא עבודת ה', וכדבריו הידועים של
 הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע בספה"ק

הרוחני שבמאכל ומעלהו לשורשו שלמעלה, ונעשה אז בירור בין חלקי המאכל, וזה עיקר עבודתו. וכשם שבענין הגשמי של אכילה אין אומרים שאכילה פירושה הנחת המאכל בפה גרידא, אלא אחר שהמאכל נכנס אל הפה, נטחן הוא ויורד לתוך מעיו, ואז נעשה בירור אחר בירור בין כל חלקי המאכל, כאשר חלק מהמאכל מגיע אל הכבד, וחלק אל המח, והחלקים הנותרים נדחים כפסולת, כמו כן, גם ברוחניות נעשה בירור אחר בירור, כאשר הניצוץ הקדוש מגיע לשורשו.

עבודת האכילה נעלית מעבודת התפילה

ביון שאצל הצדיקים שעת האכילה הינה שעת עבודה, לכן אין הם מתגשמים ממאכלים. ולמרות שאנשים פשוטים מתגשמים מאכילה, אצל הצדיקים הדבר שונה, ולא זו בלבד, אלא הם אף מתעלים מתוך עבודה זו, וכפי שאמרו צדיקי קמאי זי"ע, כי הטעם לאיסור אכילה לפני התפלה הוא, כי עבודת האכילה הנעשית מדברים גשמיים גדולה ונעלית יותר מעבודת התפילה, והרי הכלל הוא, כי "מעלין בקודש ואין מורידין", ולכן הסדר הנכון הוא, שקודם יעסוק בעבודת התפילה, ואחר כך יתעלה ויעסוק בעבודת האכילה.

הוא המחיה את המאכל, והעבודה אשר ה' אלוקינו שואל מעמנו בשעת האכילה היא, לתקן את אותו ניצוץ קדוש ולהגביה אותו לשורשו.

וזהו הכוונה, שאכילת הצדיקים הינה עבודת ה', כי הצדיקים בגודל קדושתם יודעים היכן טמון הניצוץ, ואיך ובמה אפשר להגביהו ולעלותו לשורשו העליון.

הבעש"ט הק' זי"ע אף פירש בכך את הפסוק: "רעבים גם צמאים, נפשם בהם תתעטף", שסיבת הדבר שהאדם חש לפעמים ברעב ובצמא היא, כי: "נפשם בהם תתעטף", שהנפש הפנימית של המאכל, דהיינו הניצוץ הקדוש, ממתנה ומצפה שהאדם יאכל את המאכל ויעלה את הניצוץ לשורשו, ולכן, מסבב השי"ת שירגיש בתחושת רעב או צמא, ויהיה מוכרח לאכול ולשתות, וכך יעלה את הניצוץ השמימה.

ובשם שסיבת הרעב היא כדי שיתקן את הניצוץ, כמו כן, כאשר מרגיש האדם תחושת שובע אחר האכילה, אין זה משום שאכל את החלק הגשמי שבמאכל, אלא כיון שתקן והעלה את חלק הקדושה שבמאכל, המחיה את נפש האדם.

היוצא מדברנו, כי בשעה שהצדיק אוכל כראוי, מפריד הוא את החלק

כמו כן, צריך לבאר את עומק הענין שהאכילה משפיעה על חיות האדם, וכל פעולות גופו ומוחו תלויות באכילתו, עד שכאשר אוכל האדם את מאכליו שמקורם כאמור מן המדריגות התחתונות מזדכך שכלו, אשר לכאורה אינו מובן כלל.

ומבואר בדבריו, כי אכן מדריגת המדבר נעלית יותר מן הדומם הצומח והחי, אולם כל זה הוא רק בפועל, אבל שורשם העליון של הדומם, של הצומח ושל החי, הינו למעלה משורש האדם, ולמרות שלאדם אכן ישנה מעלה, ששורשו היא ממידת החכמה ולכן הוא ממוזג ומתוקן כראוי, ברם, בשורש העליון, גבוהות יותר שאר המדריגות מהאדם, כי שורשם של הדומם הצומח והחי הוא מז' מדות, הנעלות יותר ממידת החכמה שהיא שורשו של האדם המדבר.

ובאשר היה שבירת הכלים במידות, [גם אם אין מבינים את מהות הדבר, עלינו לדעת שכך היה], וכולם נפלו מטה, נפלו הדומם הצומח והחי ממדריגתם העליונה למדריגה פחותה ונמוכה יותר ממדריגת המדבר, וכמשל לאבן הנופלת מחומה על הארץ, שאם תיפול ממקום גבוה, תהיה נפילתה נפילה חזקה ותגיע למקום נמוך

"על כל מוצא פי ה' יהיה האדם"

- חיות האדם היא מדבר ה'

וביתר ביאור, דהנה שורש ויסוד הענין הוא דברי קדשו של האר"י הק' זי"ע אשר פירש את הפסוק: "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם", שהכוונה היא, שחיות האדם איננה מהלחם, דהיינו מהחלק הגשמי שבמאכל כפי שנראה לעיניים, אלא: "כי על כל מוצא פי ה'" - ממאמר ה' שאמר בעת בריאת העולם, כגון: "תדשא הארץ... עץ פרי" אשר בכך נבראו כל האילנות והזרעים, ממנו: "יחיה האדם". והבעש"ט הק' זי"ע ביאר בכך את ענין הברכה שמברכים טרם אכילת כל דבר מאכל, כי הניצוץ הקדוש מתרומם בשעת הברכה, ומכך יונקת הנשמה את חיותה.

שורש הלהם

גבוה יותר משורש האדם

והענין מוסבר באריכות בספה"ק "ליקוטי תורה" (פר' צו), ונביא את תורף הענין.

ידוע כי ישנן ד' מדרגות זו על גבי זו, ואלו הן: דומם, צומח, חי ומדבר. ולכאורה, היה מן הראוי, כי המדריגה הגבוהה יותר תשפיע חיות לאלו שתחתיה, והיינו, שהמדבר יתן חיות לחי ולצומח וכו', ובאמת הרי הדבר הפוך, והמדבר ניזון ומקבל את חיותו מן המדריגות התחתונות.

ליטול יבוא ויטול, כי כל אחד ראוי להתעלות ולחיות עם עניני קודש אלו כדרך הצדיקים, בבחינת "ועמך כולם צדיקים".

אבל בבוא חג הפסח, כאשר האכילה הינה קודש קדשים, והמצה שבאכילתה מקיימים אנו מצוה דאורייתא נחשבת כאכילת הקדשים בחצר אוהל מועד, ישנו גילוי בתוקף יתר לענין זה, וראוי ונכון לכל יחיד ויחיד לדעת בימים אלו ענין זה, שהחיות שבתוך המאכל הינו הניצוץ הקדוש שמשורשו העליון, וכיון שכאמור לעיל ששורש הלחם הינו למעלה ממידת החכמה [שהיא שורש האדם], על כן, באכילת המצה בליל הקדוש, נשפע מלמעלה חכמה וידיעה בה' במידה גדושה.

ויצוין, כי במצה שייך ביותר ענין "כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם", וכרמו הנפלא הכתוב בספה"ק "בני יששכר" בשם הספה"ק "ברית כהונת עולם" על הפסוק: "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם" וגו', כי "לחם" בגימטריא כמספר ג' היות בלי המילוי, ו"מצה" בגימטריא כמספר ג' היות עם המילוי, והיינו "לא על הלחם לבדו יחיה האדם" - חיותו של האדם אינה מהלחם שהיא בגמטריא כשם ה' ללא המילוי, בבחינת "לבדו", אלא "כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם" - חיותו היא מאותו

מאוד, ואם תיפול ממקום שאינו גבוה כ"כ, לא תיפול למקום כה נמוך.

בכך ניתן להביין את הענין שהאדם שהוא המדבר ניוון ומקבל חיותו מהמדרגות שלמטה ממנו, כי הלא החיות של המאכל הוא הניצוץ הבא משרשו העליון, ובשורש העליון עומד האדם במדריגה פחותה מהם.

בכך מבאר הוא את ענין "לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם" - שחיות האדם אינה מעצם הלחם, אלא משורשו שהוא במקום גבוה יותר מבחינת חכמה שהיא שורש האדם, ולכן, משפיע שורש הלחם חיות לשכלו וחכמתו של האדם, עד שאם לא יאכל כראוי, לא יוכל להשתמש כהוגן בשכלו ובחכמתו.

וכראיה לדבר שהלחם אינו דבר פשוט וגשמי יצוין, כי לח"ם בגימטריא שלש פעמים שם הרי"ה, הרי לנו, כי טמונים במאכל האדם ענינים פנימיים ונשגבים, וממנו מקבל האדם את חיותו.

בפסה ישנו גילוי ביותר לעבודת האכילה

דרך זו של עבודת האכילה משך כל ימות השנה היא דרכם של הצדיקים, וכל הרוצה לדבק בדרכיהם הללו, הרשות בידו, וכל הרוצה

וה"בני יששכר" מרמז ענין זה בלשון חז"ל שאמרו שהמצה מכונה "לחם עוני" כיון "שעונין עליו דברים הרבה", והיינו, שמרבים לומר עליו את שם הוי"ה עם המילוי.

לחם אשר בגימטריא כשם ה' עם המילוי, בבחינת "על כל מוצא פי ה'" – עם המילוי, והיינו, המצה. הרי לנו, כי במצה קיים יותר הענין של מוצא פי ה'.

קדושת המצה היפך מקליפת מצרים

ומצוה לאכלה בליל ט"ו בניסן, כי שליטת המזלות באותו זמן הינה בתוקף, כדי שנתבונן במצה המסמלת את האמונה בה', שהוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, ואין שום מציאות אחרת חלילה, ומסיבה זו היתה יציאת מצרים דווקא ביום ט"ו, עת שליטת המזלות בתוקף, לידע ולהודיע לכל בראי עולם, כי השי"ת הוא המנהיג את העולם ומשדד את המערכות כרצונו, ולא כדעת המצריים שעבדו לטלה – ראש המזלות. וזוהי הכוונה: "ושמרתם את המצות" – המרמזת על ענין האמונה בה', "כי בעצם היום הזה" – דווקא ביום ט"ו ששליטת המזלות בו הוא בתוקף "הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים".

ומרמז את הענין בדברי הגמרא: "לחם עוני – שעונין עליו דברים הרבה", כי אחר שלומד האדם מהמצה אשר אינה משתנית ממעשי האומן את ענין האמונה בה'

"מיכלא דמהימנותא" –

שנשאתר כפי שעשאה האומן

ידועים דברי קדשו של בעל "בני יששכר" בספה"ק "דרך פיקודיך", כי המצה מכונה בשם "מיכלא דמהימנותא", כיון שהמצה נשאתר ממש כפי שעשאה האומן, משא"כ החמץ מגביה את עצמו יותר ממה שהאומן עשאו, ולכך נצטוינו לאכול מצה ולהשבית את החמץ, להורות לנו כי עלינו ללמוד מהמצה, ועלינו לדעת כי כל מה שהקב"ה עושה עמנו, בין בגשמיות ובין ברוחניות, הכל מכוון בחשבון, ואין לנו לנסות לשנות או להוסיף ממה שעושה עמנו הבורא ית', וכדוגמת המצה אשר אינה משתנית כלל ממעשי האומן שעשאה.

וכיון שהמצה מחדירה בנו את ענין האמונה השלימה בהשי"ת ובמעשיו שעושה עמנו בכל עת ובכל שעה, על כן נקראת "מיכלא דמהימנותא".

והשתדלותו, ובין אם שרוי הוא בדחקות חלילה, אין זה מחמת חסרון פעולותיו, אלא הכל מכוון מלמעלה, וברכת ה' היא הנותנת לו לעשות חיל.

ועל כך, הזהירה התורה הק' באמרה: "השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך לבלתי שמר מצוותיו ומשפטיו וחקותיו אשר אנכי מצוך היום. פן תאכל ושבעת, ובתים טובים תבנה וישבת. ובקרך וצאנך ירביון, וכסף וזהב ירבה לך, וכל אשר לך ירבה. ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים... ואמרת בלבבך כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה. וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל..."

בענין זה שוררת הסתרה נוראה, כי חלילה שוכחים שהצלחה הוא מאתו ית', וכן הכשלון הוא מלמעלה, ועל כך צריך לעמול ולהשריש בנפשו את האמונה בה'.

בספח"ק "דגל מחנה אפרים" כותב, כי אמונה ובטחון בה' אין הכוונה שמדמה במחשבתו כי הצלחתו תלויה במעשי ידיו, ובוטח בה' שישלח לו סיעתא דשמיא במעשי ידיו, כי זהו נקרא בטחון במעשי ידיו ולא בה', אלא משמעות הבטחון היא, שיבטח בה' שהוא

בתמימות ובשלימות, ומשריש בקרבו כי לא ריבוי מעשיו יגרמו להצלחתו, וכל עניניו נתונים אך ורק בידי שמים, ועליו אך לבטוח ולהאמין בה' בלבב שלם, אזי לא ישקיע הוא את כל כוחו ומרצו בהשתדלויות רבות, אלא יעתיר בתפילה אל ה' אשר בידו כל, והוא המחיה את כולם, וירבה בתפילותיו אל אבינו שבשמים. וזהו "שעונין עליו דברים הרבה" - שע"י המצה יתפלל הרבה אל השי"ת השומע תפילת כל פה.

"והיה ה' מבטחו" -

להשליך את כל יהבו על ה'
ולא יסמוך כלל על מעשי ידיו

ונבאר את הענין ביתר עומק.

הנה השי"ת ברא את האדם בעולם המעשה, וגזר עליו: "בזעת אפיך תאכל לחם", וכאשר רוצה הוא לאכול או לשתות עליו לעמול על פרנסתו, ולכן דומה לו במחשבתו כי הצלחת פרנסתו תלויה במעשיו שעושה, אם ירבה במעשיו ועסקיו, יצליח יותר, ואם ימעט, תמעט פרנסתו, וכאשר מרגיש קשיים בפרנסתו, תולה זאת מיד במיעוט פעולותיו, אך מחשבה זו הינה עצת היצר וטעות גדולה היא, כי אין ההצלחה תלויה ברוב מעשיו או במיעוט מעשיו, כי הכל נגזר עליו מלמעלה, ובין אם מצליח הוא אין הסיבה תלויה בריבוי מעשיו

הכל, וכל מה שיש לו לאדם הוא מאתו ית', וכמו שאמר פרעה: "לא ידעתי את ה'".

המצריים תלו את כל הצלחתם ביכולת שלהם, וענין זה מרומז בכך שבמצרים לא ירדו גשמים, כי הלא הגשם מקשר את האדם אל הבורא, כי אף פתי לא יחשוב שירידת הגשמים תלויה בו ובמעשיו, והכל מודים שהגשמים באים מלמעלה, וברצות האדם להשקות את שדהו ולזרוע זרע, ומטר אין, יצטרך הוא להרים את עיניו השמימה ולהתפלל אל ה', ואף אם השקיע בשדהו וטיפחו בעמל וביגיעה, לא יוכל לראות בהצלחתו, אם לא ישפיעו לו מן השמים גשמי ברכה, ולכן הפליגו חז"ל ואמרו: "גדול יום הגשמים"... כי יום זה מודיע ומזכיר לכל באי עולם, אשר הכל תלויים בהשפעתו של השי"ת, ובזכות הגשמים מתחזקת האמונה בהשי"ת.

אך במצרים לא ירדו גשמים, ולכן לא היה להם ענין זה, וכל אחד סבר, כי ההצלחה של שדותיו וכרמיו ושאר עניניו תלויים אך ורק ברוב מעשי ידיו, וקליפה נוראה זו שלטה במצרים. והיהודים אשר היו אז בגלות מצרים, היו מצויים בניסיון מר זה, אשר קשה מאוד לעמוד בו, וכמרומו בלשון 'מצרים' שהוא

הנותן לו את הכל, ומה שעושה פעולות ומעשים הוא רק, כי מוטלת עלינו חובת ההשתדלות, והצטוונו לעשות פעולות, כדי שיהיה מקום שבו תוכל לחול ברכת ה'. בכך מפרש הוא את כפל הלשון: "ברוך הגבר אשר יבטח בה", והיה ה' מבטחו", שלא די שבוטח בהשי"ת אשר יצליח את דרכו, אלא "והיה ה' מבטחו" – שאת כל מבטחו שם הוא בהשי"ת, ואינו סומך כלל על מעשי ידיו.

בלשון חסידים מסופר, כי הבעש"ט הק' זי"ע הוצרך פעם לנדבת יד, ודפק על דלתו של אחד העשירים, אך תיכף אחר שדפק, עזב את המקום ופנה ללכת לדרכו. כאשר פתח בעל הבית את דלתו, כבר החל הבעש"ט הק' ללכת מפתח הבית. תמה הוא בפני הבעש"ט על פשר מעשיו, והסביר, כי הלא על האדם מוטלת רק חובת ההשתדלות ותו לא, והברכה הרי תגיע מכל מקום, וא"כ אף אם לא ישאר לעמוד על פתח הבית תגיע הברכה אליו, ולכן, אחר שקיים את השתדלות עזב את המקום [ישנה אריכות רבה בענין, ואין כאן מקום להאריך בכך, ובשיחות על עניני אמונה ובטחון הארכנו במהות עבודה נחוצה זו].

קליפת מצרים – "לא ידעתי את ה'"

משמעות קליפת מצרים היא, שאין מכירים ומאמינים כי הבורא ית' נותן

**"בית עבדים" - הרגשה של הכרה
וחיוב לדברים מסוימים**

ארץ מצרים מכונה "בית עבדים", וכנוסח התפילה: "ממצרים גאלתנו ומבית עבדים פדיתנו", כי חוק מצרים היה ש"אין עבד יכול לברוח משם", וענין העבדות היה כה מושרש בדמם, עד שהיו רגילים לומר: "מוטב להיות עבד במצרים, מלהיות שר במדינה אחרת", כלומר, שהיתה שם עבדות לענין העבדות.

בספר "סוד ישרים" להרה"ק ר' גרשון חנוך העניך מראדזין זי"ע מבאר בעמקות, כי המשמעות של "עבד" היא, שמרגיש שמחויב לעשות דברים מסוימים, ואין בידו דרך להיפטר מעשות הדברים הללו. ו"בן חורין" הכוונה, שחש ומרגיש שאינו מחויב לעשות אותה פעולה, אלא שעושה אותה מחמת שישנו ענין חיצוני שמחמת כן צריך הוא לעשותה.

אדם החי במחשבה שמוכרח הוא לעשות פעולות שונות למען פרנסתו, כי אם לא כן לא יהא לו מה לאכול, סימן הוא כי הינו "עבד", ועדיין לא יצא מגלות מצרים מבית עבדים, אך אדם היודע ומכיר באמת, כי בעצם אינו מחויב לעשות שום פעולה, כי השי"ת הוא הזן ומפרנס מקרני ראם עד ביצי כינים, ודואג לו לכל מחסורו, אלא שרצון ה' הוא שהאדם

מלשון 'מיצר', לרמז, כי היה זה כעין מיצר אשר קשה מאוד לצאת ממנו.

ועל כך ניבא יחזקאל במאמר ה':
"בן אדם שים פניך על פרעה מלך מצרים, והנבא עליו ועל מצרים כלה. דבר ואמרת, כה אמר ה', הנני עליך פרעה מלך מצרים התנים הגדול הרבץ בתוך יאוריו, אשר אמר לי יאורי, ואני עשיתני... וידעו כל יושבי מצרים, כי אני ה', יען היותם משענת קנה לבית ישראל... הנני מביא עליך חרב, והכרתי ממך אדם ובהמה. והיתה ארץ מצרים לשממה וחרבה, וידעו כי אני ה', יען אמר יאור לי ואני עשיתי."

ואף שבל המקומות שבעולם ישנה הסתרה זו, שמחשבות בני האדם סובבים והולכים סביב מעשיהם ופעולותיהם, ובטוחים הם כי בכך מבטיחים הם את הצלחתם, ושוכחים אשר ה' הוא הנותן לך כח לעשות חיל, אך במצרים היתה קליפה זו בתוקף, ביתר שאת וביתר עוז משאר מקומות, ורמז לכך, כי פרעה - אותיות עור"ף, לומר שבכך הפנו עורף אל ה' הנותן לנו את כל מה שיש לנו מטובו הגדול.

ואחר שיצאו בני ישראל ממצרים, נגאלו הם מקליפה זו והחלו להכיר כי הכל שלו ית', וממנו הכל, והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים.

ידיהם, ולכן נחשבו לעבדים, כי משועבדים הם לפעולותיהם, אך ההיפך מקליפה טמאה זו הוא, שהאדם מאמין ויודע, כי הוא לבדו ית' עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, וה' הוא הנותן חיל, ואז שרוי הוא בחירות אמיתי, כיון שאינו משועבד כלל למעשי ידיו. זוהי תמצית "גלות מצרים" ו"גאולת מצרים" על רגל אחת.

ומביא בדבריו את דברי זקינו הרה"ק מאיזביצא זי"ע שאמר, כי המשוקע בדבר מסוים ומשועבד הוא לכך בכל מאודו, עד שמרגיש כי מחויב הוא לעשותו, ואין ביכולתו להיפרד מענין זה, עובר על הלאו: "ולא ישוב את העם מצרימה", כי מצרים הוא מקום עבדות, והמתנהג בדרכי העבדים, הרי כאילו חזר מצרימה.

ומוסיף עוד, כי הלא ידועים דברי האר"י הק' זי"ע בענין "ולא יכלו להתמהמה", שאילו היו מתמהמהים עוד, לא היו יכולים לצאת משם לעולם, וכותב על כל, שאין הביאור בדברי האר"י כפשוטם, כי הלא הקב"ה הוא כל יכול, ואין מה שיעכב בעדו להוציא את בני ישראל אף אחר שהיו מתמהמהים, אלא הכוונה היא, כי אילו היו מתמהמהים לרגע קט, היתה קליפת מצרים – "לא ידעתי את

יעשה השתדלות מצידו, ולכן עושה הוא פעולות, הרי הוא בן חורין אמיתי.

וניתן להמשיל לכך סוחרים רבים הסמוכים ובטוחים על כוחותיהם ומעשי ידיהם, וחושבים לעצמם כי "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", עד שאפילו ביום השבת קודש, שהוא זמן מנוחה וחירות, אין להם מנוחה, ומחשבותיהם טרודות בעניני עסקיהם, ונמצא שהם עבדים אמיתיים אשר אין להם שום זמן חירות, ולעומתם, יראי ה' וחושבי שמו המאמינים בלב שלם, כי הכל תלוי בהשי"ת, והוא משפיע לכל חי את הנצרך לו, לא רק שביום השבת מרגיש הוא כאילו כל מלאכתו עשויה, ושרוי הוא במנוחת אמת ואמונה, מנוחת שלום ושלווה והשקט ובטח, אלא אף בימות החול, כאשר עוסק הוא על המחיה ועל הכלכלה מרגיש הוא תחושת חירות, ומסיר דאגה מלבו, כי מאמין הוא באמונה שלימה, כי לא המעשה גורם, אלא ברכת ה' היא הנותנת לו את כל צרכיו ודי מחסורו, ומה לו להיות טרוד ודואג, ונמצא כי כל ימיו בן חורין הוא.

הוי אומר, קליפת מצרים היא "לא ידעתי את ה'", כי בטוחים היו כי הכל תלוי ברוב יגיעתם ומעשי

הפסוק: "הוא תהלתך והוא אלקיך", שזה שהאדם זוכה להלל ולשבח את השי"ת - "הוא תהלתך", אינו מכוחות עצמו, אלא "הוא אלקיך" - גם זה תלוי אך ורק בהשי"ת שלבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים ולכל המאורעות שבעולם, בין ברוחניות ובין בגשמיות. ומרמז את הענין גם בלשון הפסוק: "לך ה' הממלכה", שלא נאמר: "לך ה' המלוכה" אלא "הממלכה", כלומר, שלא רק שהמלוכה והממשלה לחי העולמים, אלא אף הממלכה, דהיינו, שמה שבני ישראל ממליכים אותו עליהם, אף זה מגיע אך ורק מאתו ית"ש, והוא הנותן לאדם חיל וכח ואפשרות להמליכו. כי האדם לעצמו מה הוא, ואין בו דעת עצמית להמליך את הבורא ית"ש.

מסיבה זו, פותחים אנו את תפילת שמונה עשרה בפסוק: "ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך", לומר, כי האדם בכוחות עצמו אינו מסוגל אפילו לפתוח את פיו, ורק אחר שהשי"ת יפתח את פיו - "ה' שפתי תפתח", אזי: "ופי יגיד תהלתך" - יכול האדם להמשיך לתוך פיו דיבורי תהילה ותפילה, ו"אגיד" מלשון המשכה (מלשון: "גוד אסיק). וכן בפסוק: "התהללו בשם קדשו" מרומז הענין, כי לא האדם הוא המהלל את השי"ת, אלא שם קדשו של הבורא ית"ש.

ה' מתגברת עליהם ושולטת עליהם, ואף אם היו יוצאים ממצרים בפועל, לא היו מגיעים לאמונה השלימה בה' וההכרה בו כי הוא המחיה את הכל, והיו סוברים כי פעולת האדם הן הגורמות ומסייעות להצלחותיו ולכשלונותיו. ולכן, הוציאם הקב"ה בחפזון כדי שלא ישארו לעולם עבדים.

לך ה' הממלכה -

גם המלכת הבורא היא רק מאת ה'

עד כה הסברנו את הענין בענינים גשמיים, אולם אותו ענין שייך ממש גם בענינים רוחניים, שלא יאמר האדם "כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", ובזכות כשרונותי ורוב מעשי הצלחתי לסיים מסכתות ולהיות בקי במכמני התורה וכדו', אלא ידע נאמנה: "כי ה' אלוך הוא הנותן לך כח לעשות חיל", וכל הצלחותיו בתורה, בתפילה, בעבודת ה' ובתיקון המעשים מאת ה' היתה זאת, ומה שהוא עושה השתדלות, ויגע רבות לדעת את ה' ולהתעלות במעלות הצדיקים הוא רק בבחינת: "השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך, לא יתן לעולם מוט לצדיק" - שיסמוך על ה' אשר יזכהו להתעלות ולקנות שלימות לנפשו ולנשמתו, ולא יבטח במעשיו ופעולותיו.

ובה פירש הרה"ק המגיד מקאזניץ זי"ע בספה"ק "עבודת ישראל" את

כלל ממעשי האומן שעשאה, ואינה מבקשת לעשות מעצמה פעולות כדוגמת החמץ אשר אינו סומך במעשי האומן, ועושה פעולות מעצמו יתר ממה שעשה בו באומן. ועל כן נקראת המצה: "מיכלא דמהימנותא" המשרישה את ענין האמונה בה, ומצה היא זכר לחרותנו מארץ מצרים, אשר שם היינו משוקעים בעבדות, ואחר שיצאנו משם זכינו להיות בני חורין, ואיננו משועבדים לעשות מעצמנו פעולות, וגם את אותן הפעולות וההשתדלויות שאנו עושים, אין אנו חושבים לרגע כי רק בזכותן תצלח דרכנו, אלא משליכים אנו את ייבנו על ה' אשר כל בידו.

ה"שפת אמת" מסביר, כי החילוק בין תיבת "חמץ" ל"מצה" הוא הקוץ שבין הח' לה'. וביאור הדברים הוא, שהאות ה' מורכבת מנקודה וקו הסובב, ובאות ח' מחוברת הנקודה לגג, ומשמעות הדבר, כי "מצה" שיש בה ה' מסמלת את האדם היודע שהוא רק כלי המקבל מאת ה' נקודה של תורה, נקודה של תפילה, נקודה של אהבת ה', נקודה של יראת ה' וכו', אך אינו מהרהר כי בכוחות עצמו זכה לכל אלו, אך ה"חמץ" שיש בו ח' מרמז על האדם הלוקח את כל הנקודות ששולחים לו מן השמים, ומדביק אותן לעצמו, כאשר סמוך ובטוח כי כל אלו הגיעו לידו בזכות מעשיו ורוב יגיעתו, ותפקידנו

הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע כותב בספה"ק "קדושת לוי", כי גם בזמן מתן תורתנו, כאשר גילו בני ישראל את מסירותם ונאמנותם לבורא ית"ש, ואמרו פה אחד: "נעשה ונשמע", ובכך גרמו נחת רוח להשי"ת, עד אשר תמה ואמר: "מי גילה רו זה לבני, לשון שמלאכי השרת משתמשים בו", לא סברו הם כי חלילה בכוחות שלהם זכו להגיע למדריגה נשגבה זו שיוכלו להקדים עשיה לשמיעה, אלא תלו את הכל רק בהשי"ת, וסברו באמת, שרק בזכות הבורא היה ביכולתם לומר "נעשה ונשמע". ומעמיס את הענין בלשון הכתוב: "וישב משה את דברי העם אל ה'", שמשה השיב להשי"ת, ש"דברי העם" – שהקדימו באמירתם עשיה לשמיעה כדוגמת מלאכי השרת, "אל ה'" – היה אך ורק מאת ה'.

המורם מכל דבריהם, כי גם ברוחניות אל לו לאדם חלילה לסמוך על כוחותיו ופעולותיו כקליפת מצרים שלא הכירה בה', אלא ישליך את ייבו אך ורק על ה', ויתלה את השגותיו והתעלותו בתורה, תפילה, עבודת הבורא, קרבת אלוקים וכדו' בברכת שמים ממעל.

"חמץ" –

קישור הצלחת האדם אל פעולותיו

נחלוזר לענין ראשון, כי דבר זה, אשר נסמוך ונאמין רק ביכולת הבורא, מלמדנו המצה, אשר אינה משתנית

ועוד אמרו הצדיקים זי"ע, כי בעת אפיית המצות, יורדים מלאכים ממרום לשמור על העיסה שלא תחמץ, כי בדרך הטבע אין אפשרות שקמח ומים יתערבבו יחד ולא יתמצו.

ומסופר, כי אצל אחד מאדמורי"י בית טשערנאביל זי"ע הגיע פעם חסיד אחד, וסיפר בצער רב, כי משך כל ימות השנה משתדל הוא בכל מאודו להישמר מחמץ, ויש לו תחת ידו מברשת בה הוא מקנח בכל ימי השנה כל פירור של חמץ שרואה בספריו, כדי שלא ישל בפסח ח"ו במשהו חמץ, והנה בעצם ימי הפסח, מצא בתוך צלחת המרק חיטה, ותמה על פשר הענין, כי הלא משקיע הוא כוחות אדירים משך כל השנה. ונענה לו רבו, כי החיטה הגיעה אליו מארובה שעל התנור על ידי עוף, וסיבת הדבר היא, כיון שסמך על השקעתו שמשקיע בכל ימות השנה בענין הזהירות מחמץ, ושכח לחלוטין כי השמירה מאיסור חמץ תלויה רק בהשי"ת, על כן הראו לו מן השמים, כי עם כל השתדלותו העצומה, נכשל הוא בחמץ גמור, וידע להבא, שעליו להעתיר על כך בתפילה ובתחנונים אל השי"ת.

הרי לנו, כי מצות מצה ואיסור חמץ משרישה רבות את ענין האמונה בכוחות ה'.

בימים נעלים אלו הוא, להשבית את החמץ והמחשבות הללו, ולאכול את המצה, ולהדבק ברמזים שבה, ולחיות תמיד עם הרגשה זו.

זהירות ממהו חמץ -

רק בסייעתא דשמיא

וכבר ידוע, כי איסור חמץ שהוא במשהו, קשה מאוד להשמר מכך בדרך הטבע, ואין לו לאדם דרך אחרת אלא להישען על אבינו שבשמים. וגם אם ירבה בניקיון וכיבוד הבית, ויטרח על כך ימים ויללות, ויוסיף הידורים וחומרות רבות, עדיין לא יוכל לומר בבטחה, כי בזכות מעשיו בוודאי לא יכשל במשהו חמץ, אלא מוכרח לומר, כי רק בעזר אלוקי ממעל יכול הוא להישמר ממהו חמץ, ובכך יפקחו עיניו, וללמד על הכלל כולו יצא, כי אין דבר בעולם, אשר יוכל לסמוך על מעשי ידיו.

וידוע כי צדיקי הדורות זי"ע היו מרבים בתפילה אל ה' שיזכו להישמר ממהו חמץ, וכמסופר על אחד מצדיקי בית רוזין זי"ע, שהשתטח פעם אל ציון קדוש לפני חג השבועות, ושמעוהו מתחנן שיוכל להישמר בפסח הבא ממהו חמץ. הרי שכבר בימים הללו דאג לכך.

ובך היה מנהגם של צדיקים רבים לברך את עדת מרעיתם ימים רבים לפני חודש ניסן בברכה זו, שיזכו להישמר ממהו חמץ.

סיכומו של דבר, כי קדושה נפלאה שורה זו על המצה כקדושת הקדשים, ומכונה: "מיכלא דמהימנותא", כי היא משרישה את האמונה בהשי"ת, היפך מקליפת מצרים שהיא: "לי יאורי ואני עשיתי".

ב' בחינות במצות

ונסיים את דברנו בקושיה שמביא הרה"ק בעל ה"תניא" זי"ע, על מה שאנו אומרים: "מצה זו על שום מה, על שום שלא הספיק בציקם של אבותינו להחמיץ, עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם, שנאמר ו'יאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עוגות מצות כי לא חמץ, כי גורשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה, וגם צידה לא עשו להם". וקשה, כי הלא בני ישראל הצטוו לאכול מצות בליל פסח עוד בהיותם בארץ מצרים, טרם יציאתם משם, וכבר תמה על כך המהרש"א.

ובן מקשה, מדוע מצינו כי התורה הקדושה כתבה פעם אחת: "בערב תאכלו מצת", בכתיב חסר – ללא ו', ופעם כתוב: "ויאפו את הבצק עגות מצות כי לא חמץ" – מלא.

ומסביר התניא", שישנן ב' בחינות שונות במצות אכילת מצה.

הבחינה הראשונה היא המצות שאפו בני ישראל במצרים לפני חצות

כמו כן ישנם סיפורים רבים אודות צדיקים אשר השקיעו כוחות רבים בטחינת החיטים וקצירתם, ובאפיית המצות, ואח"כ הוחלפו המצות שלהם בטעות במצות פשוטות, ולא הראו שום סימן של צער, ולא עוד, אלא שמחו במצות הפשוטות שהגיעו לידם, באמרם: "הרי ממילא אי אפשר לסמוך כלל על מעשי ידינו, כי בה' תלויה שמירת המצות, ואם מסבב כל הסיבות סיבב שמהמצות הללו הגיעו לידינו, סימן מובהק היא, כי המצות הללו שמורות כראוי ומיעדות עבורנו"...

וידוע שהזהירו במשנה זהירות, שלא לבא לידי כעס בשעת אפיית המצות, וכרמז שנתן הרה"ק ר' מנחם מענדל מלינסק זי"ע בסמיכות הפסוקים: "אלהי מסכה לא תעשה לך. את חג המצות תשמור", להורות, כי כפי שומרים בשעת האפיה שלא יבואו המצות לידי חימוץ ח"ו, צריך לשמור גם שלא יבואו המתעסקים לידי כעס, ועליהם לזכור, כי "כל הכועס כאלו עובד עבודה זרה", וזהו ענין סמיכות הכתובים.

ועל פי דברינו מובן הדבר ביתר שאת, כי הלא כל ענין המצה הוא אמונה שהכל מאתו יתברך, ואם כן מה לו לאדם לכעוס, כי הרי כל מה שאירע עמו מכוון מלמעלה.

ממצרים, שגרמה להם לגילוי השכינה ולהשגות נפלאות.

ולכן כתוב על אותן מצות כתיב מלא, עם האות ו', כי האות ו' מרמזת על ענין המשכה, שבזכות אותן המצות נמשך עליהם גילוי שכינה באופן נעלה מאוד. ולמרות שלא התעסקו בני ישראל בבצקם זמן רב, לא היתה אחיזה לחיצוניים בבצקם, ונשמרו מחמץ.

ובזה מבאר הוא את השאלה: "מצה זו שאנו אוכלים על שום מה", דהיינו, על איזו מדריגה משתי המדרגות מסמלות המצות שאנו אוכלים בליל פסח, ומבאר והולך, כי אף שמצווים אנו לאכול את המצות קודם חצות, עם כל זה עושים אנו זכר לבחינה הנעלית של המצות שאכלו אחר יציאתם ממצרים, וזהו: "על שלא הספיק בצקם להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם", כלומר, המצות שלנו הן זכר למצות שאחר יציאתם ממצרים, והטעם, כי אבותינו שהיו במצרים הרי חיו ללא תורה ומצוות, לא זכו מיד למדרגה הנעלית של המצה, כי הוצרכו קודם לגאלם מקליפת וזוהמת מצרים, אך אנו שזכינו לתורה ולמצוות, וחיי עולם נטע בתוכנו, באפשרותנו לזכות למדריגה הנפלאה של המצות

הלילה, עוד טרם יציאתם לגמרי מקליפת מצרים.

אותן המצות השפיעו בהם חכמה רבה ודעת, כי הרי שורש הלחם הוא למעלה ממידת החכמה כאמור לעיל, ולמרות שעדיין לא ידעו הם את ה' כראוי, ולא היו להם השגות נעלות, עם כל זה זכו להכיר את בוראם, וכמו שמצינו: "אין התינוק יודע לקרות אבא, עד שיטעום טעם דגן", כי הדגן ששרשו למעלה מהחכמה גורם לתינוק לקרוא אבא, ולמרות שאין לו דעת להבין את הענין הנקרא "אבא" כפי שגדול מבינו, מ"מ ביכולתו לקרוא אבא.

כמו כן, למרות שעדיין היו אז במדריגה קטנה ונמוכה, מ"מ זכו על ידי המצות לקרוא אבא לאבינו שבשמים, ובכך סללו דרך, כי גם כאשר יהיו ישראל במדריגה קטנה, יהיו תמיד מקושרים אל השי"ת בבחינת "בנים למקום", ותמיד יאמינו בבורא ית"ש, ועל כך מרמז הפסוק: "כי נער ישראל" - אף על פי שהם בבחינת נער שאין לו דעת כגדול, מ"מ: "ואהבהו".

וזהו המדריגה הפחותה שבמצות, ועל כן כתוב כתיב חסר על אותן מצות שאכלו במצרים.

והמדריגה הנעלית שבמצות היא אותן המצות שאכלו אחר יציאתם

מצוה קדושה זו. הנושא שעסקנו בו כעת הוא כטיפה מן הים מעניינים הרבים השייכים למצות אכילת מצה, וניתן להאריך בכך רבות, אולם הכלל ידוע, כי "תפסת מרובה לא תפסת", ועל כן התעמקנו בענין אחד, וישמע חכם ויוסיף לקח.

המרמזות על חכמה וידיעה בה' באופן גבוה, ואמונה חזקה בו ובכל מעשיו, ובכך נזכה להידבק בה' כראוי וכנכון.

מצות מצה - רחבה ועמוקה היא

בסייעתא דשמיא זכינו לברר ולבאר ענין אחד מני אלף מפנימיות

ויהא רעווא, שנזכה לקיים כראוי את מצות התורה "בערב תאכלו מצות", מתוך עריבות ומתיקות.. ועל ידי אכילת מצה נזכה לבחינת "משכנו אחריו" ויהי רצון שנזכה להרגיש את כל הטעמים אשר ישנם באכילת מצה, ויתוסף בנו דעת, חכמה ואמונה תמימה בה', ויזכנו השי"ת, שנוכל עוד לקיים בהאי שתא את מאמר הכתוב: "על מצות ומרורים יאכלוהו", ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים, במהרה בימינו. אמן.

באה שבת. בא להתוודע.

לומדי הדף היומי מנויי להתוודע ממשיכים להתענג על 'גליון נושא יומי', המגיע הישר אל תיבת הדואר או לדואר האלקטרוני, בנוסף ל"שיעור האזנה יומי" במגוון שפות לבחירה בקו הטלפוני של להתוודע.

מה יתן לי "להתוודע" לחיים?

שאלות שינון שבועיים
מבחנים בסגנון אמריקאי לשינון הנלמד למען יעמדו לימים רבים

שול"ת מיוחד
שאל את הרב מנויי המערכת נהנים משול"ת פורה ובהיר עם רבני המערכת

שיעור יומי חוקלט ומתועד
שיעור עיוני בנושא מרכזי ב-25/10 דק' לבחירה ע"י מג"ש מפורסמים במגוון שפות

שיעור יומי בדיוור ישר
שיעור בן 4 עמודים בנושא עיוני על הדף בעריכה בהירה

למנויים: 02-9904001

סי'אין גלאגן דיאן מפיע נפלאגא...

חדש! ניתן להשיג את הגליונות היומיים שלך להתוודע
אשר מלאים זיו ומפיקים נוגה בנושאים על הרף
אסופים יחד בחוברת אחת במתכונת "דו חודשית"
להנאת לומדי הרף היומי, ולהעשרת הידע ההלכתי.

הגליונות ערוכים בטו"ט ודעת בראשות
הרה"ג ר' אהרן רובינפעלד שליט"א
בעל מח"ס תורת הקניינים, תורת המצוה

להשיג בחנויות הספרים המובחרות | למנויים חודשיים: 02-9904001